

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาการแสดงเชิงพิธีกรรม ณ ศาลท่านท้าวมหาพรหมโรงแรมเอราวัณ เนื่องจากเป็นศาลพระพรหมแห่งแรกที่เกิดขึ้นในย่านใจกลางกรุงเทพมหานคร ประกอบกับมีชื่อเสียงแพร่หลายรวมถึงมีผู้มาบูชาเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาพบว่า พระพรหมมีพัฒนาการที่ยาวนานจนกระทั่งเมื่อถูกโยกย้ายจากชุดความเชื่อเดิม มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมไทย ส่งผลให้พระพรหมที่ปรากฏอยู่ในการแสดงเชิงพิธีกรรมนี้มีลักษณะความเป็น “ไทย” สูง ดังจะเห็นได้จากรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรมที่สถาปนาขึ้นโดยกลุ่มคนที่เป็นเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิทุนท่านท้าวมหาพรหมโรงแรมเอราวัณ การสถาปนากฎระเบียบในการบูชาขึ้นเพื่อให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และอยู่ภายใต้ชุดโครงสร้างใหม่ของพิธี และแยกตัวตนออกจากโครงสร้างสังคมปกติ ซึ่งเทอร์เนอร์เรียกว่า Liminality อันหมายถึง ภาวะชายขอบ หรือภาวะกำกวม ที่ไม่สามารถระบุสถานะภาพของผู้เข้าร่วมพิธีได้ จากนั้นก็จะทำการรวมกลุ่มกันขึ้นชั่วคราวในขณะประกอบพิธี โดยยึดเอาแบบแผนโครงสร้างการประกอบพิธีกรรมที่สถาปนาโดยเจ้าหน้าที่เป็นเครื่องมือในการรวมกลุ่มผู้ร่วมพิธีให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยกลุ่มดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็น Communitas และเมื่อเสร็จสิ้นจากพิธีทุกคนก็จะกลับเข้าสู่สภาวะปกติ

แต่เนื่องจากเงื่อนไขเฉพาะของพื้นที่ที่ทำการศึกษามีผู้คนหลากหลายและมีปริมาณมาก จนยากที่จะควบคุมพฤติกรรมการแสดงให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ทางเจ้าหน้าที่สถาปนาขึ้น ส่งผลให้ปัจจุบันภาพเหตุการณ์ในการประกอบพิธีกรรมที่เกิดขึ้นมีความหลากหลายไม่อยู่ในกฎระเบียบเดิม ภาพการแยกตัวตนเพื่อเข้าสู่ภาวะชายขอบ รวมถึงการรวมกลุ่มในพิธีกรรมจึงไม่ชัดเจน และถูกบิดเบือนไปอย่างมาก อีกทั้งยังปรากฏการนำแบบแผนโครงสร้างสังคมภายนอกมาแสดงในพิธีกรรมอีกด้วยโดยการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม การแสดงเชิงพิธีกรรมที่ศาลพระพรหมโรงแรมเอราวัณนี้ ในระดับหนึ่งถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนการยอมรับพระพรหมของคนไทย รวมถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้คนได้เป็นอย่างดี